

Miljø- og
energiminister
Svend Auken



Østersø- regionen

har sat miljøet på dagsordenen

» Et årti efter omvæltningerne i Østeuropa arbejder de tidligere kommunistiske lande omkring Østersøen på at få gang i den økonomiske vækst. En vækst, der er afgørende for østeuropæernes bestræbelser på at nå vores velfærdsniveau. Desværre sætter forandringerne også sit præg på miljøet, og det er derfor nødvendigt at yde en ekstraordinær indsats, hvis vi skal undgå, at Vestens miljømæssige fejltagelser gentages i vores østeuropæiske nabolande.

I 1999 var det danske energiforbrug på niveau med forbruget i 1970 – trods en vækst i bruttonationalproduktet på mere end 60 procent. Det er således ingen naturløse, at øget vækst giver øget forurening. På længere sigt er miljøhensyn og bæredygtig naturforvaltning tværtimod en forudsætning for fortsat økonomisk vækst – også i Østersøregionen. Høje miljøstandarder er samtidig en forudsætning for det EU-medlemskab, som Polen og de baltiske lande stræber efter. Det er derfor afgørende, at

miljøhensyn integreres i alle dele af samfundet, og formålet med den danske sektorintegrerede miljøindsats er at fremme denne udvikling. Ved at rette indsatsen mod sektorer som industri, fiskeri, landbrug, transport, energi og turisme sikrer vi, at indsatsen ikke blot bliver et anliggende for miljøministerierne i Danmark og Østersølandene. Samtidig kommer miljøproblematikken højere på dagsordenen i flere dele af samfundet.

I Danmark har vi løst en række miljøproblemer de seneste 25 år. Vores viden og ekspertise efterspørges derfor af mange andre lande, der står over for lignende miljøproblemer. Det gælder ikke mindst i lande som Rusland, Litauen, Estland, Letland og Polen, der selv yder en stor miljøindsats. Med hjælp fra Danmark kan de tage endnu et skridt på vejen mod en bæredygtig udvikling. Det er også vores ansvar.



Miljøindsats på tværs af ministerier



Siden 1991 har Danmark ydet 3,3 mia. kr. i miljøbistand til Østeuropa. Det er den største indsats noget land har ydet i regionen – både målt i absolutte tal og i forhold til indbyggertallet. 2,6 mia. kr.

er formidlet gennem miljøbistandsprogrammet Dancee, der hører under Miljø- og Energiministeriet. Den øvrige miljøbistand er formidlet af de forskellige sektorer i forbindelse med den sektorintegrerede miljøindsats, som vi tegner et portræt af i dette hæfte.

BALTISK AGENDA 21

Den overordnede målsætning for den sektorintegrerede miljøindsats stammer fra handlingsplanen Baltisk Agenda 21. Den blev vedtaget af landene omkring Østersøen i 1998 med det formål at fremme en miljømæssigt bæredygtig udvikling baseret på markedsøkonomiske principper i Estland, Letland, Litauen, Polen

og de russiske Østersøområder nær Skt. Petersborg og Kaliningrad. Denne regionale handlingsplan for Østersøområdet udspringer af den globale Agenda 21, der i lighed med Rio-erklæringen blev tiltrådt af FN i 1992.

BREDT SAMARBEJDE

Indsatsen sker i et samarbejde mellem en række danske ministerier (se skemaet til venstre) og deres kolleger i modtagerlandene – bistået af miljømyndighederne. Denne samarbejdsform kan i sig selv bidrage til den lokale kapacitetsopbygning gennem vidensoverførsel fra de danske ministerier, der har erfaring fra integrationen af miljøhensyn i deres egne sektorer. Miljøstyrelsen koordinerer den samlede indsats og godkender sektorprogrammernes miljøkomponenter i samråd med Den Rådgivende Komité for miljøbistand til Østeuropa. Komiteen består af repræsentanter fra erhvervsorganisationer, faglige organisationer, miljø- og naturorganisationer foruden Udenrigsministeriet og Miljø- og Energiministeriet. Den formelle ramme om projekterne er generelle ministeraftaler. I tilknytning til disse aftaler udarbejdes der samarbejdsprogrammer, der præciserer de strategiske mål og prioriteringen af nye og igangværende projekter.

INDHOLD

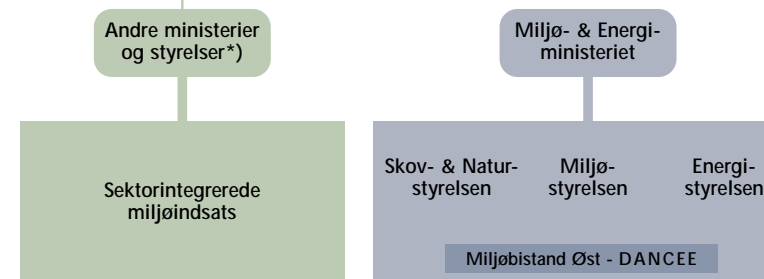
ØSTERSØREGIONEN HAR SAT MILJØET PÅ DAGSORDENEN	SIDE 2	RENERE ENERGI I ØSTERSØREGIONEN	SIDE 10
MILJØINDSATS PÅ TVÆRS AF MINISTERIER	SIDE 3	MILJØLEDELSE ÅBNER NYE MARKEDER	SIDE 12
GRØN INDSATS STYRKER ARBEJDSMILJØET	SIDE 4	SAMARBEJDE OM BÆREDYGTIGT LANDBRUG OG FISKERI	SIDE 14
BEDRE SIKKERHED PÅ ATOMKRAFTVÆRKERNE I ØST	SIDE 6	ØGET TRANSPORTBEHOV GIVER MILJØPROBLEMER	SIDE 16
FOKUS PÅ ENERGIFORBRUGET I DEN BALTISKE BOLIGSEKTOR	SIDE 8	SÅDAN FORDELES MIDLERNE	SIDE 18

Udgivet af Miljøstyrelsen, november 1999
Oplag 5.000. Trykt på 100% genbrugspapir
Tryk: N. Olaf Møller
Grafisk tilrettelæggelse: Advice A/S
ISBN nr: 87-7909-537-2



*) ARBEJDSMINISTERIET
BEREDSKABSSTYRELSEN
BY- OG BOLIGMINISTERIET
ENERGISTYRELSEN
ERHVERVSFREMME STYRELSEN
FØDEVAREMINISTERIET
TRAFIKMINISTERIET

DANMARKS MILJØBISTAND I ØSTERSØREGIONEN



Formålet med Arbejdsministeriets sektorintegrerede miljøprogram er at styrke arbejdsmiljøet i indsatslandene og integrere miljøspørgsmålet i traditionelle arbejdsmarkedspolitiske værktøjer.

Grøn indsats styrker arbejdsmiljøet



I overensstemmelse med Baltisk Agenda 21 er arbejdsmiljøet omfattet af den danske sektorintegrerede miljøindsats i Østersøregionen. Gennem Arbejdsministeriet er der givet støtte til en række projekter, der dels skal styrke arbejdsmiljøet, dels skal integrere miljøspørgsmålet i traditionelle arbejdsmarkedspolitiske værktøjer såsom beskæftigelses- og uddannelsesprogrammer for ledige. En del ressourcer er brugt på at forbedre samarbejdsrelationerne mellem arbejdsmarkeds- og miljømyndigheder og på at styrke miljøtoningen af den beskæftigelses- og arbejdsmarkedspolitiske indsats. Derudover er midlerne brugt på en forstærket trænings- og uddannelsesindsats inden for miljøområdet på de erhvervsrettede voksenuddannelser og fælles uddannelser for inspektører inden for miljø- og arbejdsmiljøområdet.

NETVÆRK AF EKSPERTER

Arbejdsministeriets sektorintegrerede miljøprogram trækker på et omfattende netværk af danske arbejdsmarkedseksperter fra institutioner og myndigheder under Arbejdsministeriet. Der samarbejdes også med private konsulentfirmaer på områder, hvor ministerområdets viden ikke slår til. Programmet koordinerer følgende tværsektorielle miljøprogrammer:

- Koordinering af indsatsen vedr. ydre og indre miljø i Polen, Litauen, Letland og Estland (1998-2000)
- Projekter, der kombinerer miljø, beskæftigelse og voksenerhvervsuddannelserne i Polen, Litauen, Letland og Estland (1999-2001)
- Koordination og integration af ydre miljø, arbejdsmiljø, beskæftigelse og erhvervsuddannelse i Skt. Petersborg og

Kaliningrad samt follow-up-aktiviteter i Polen, Litauen, Letland og Estland (2000-2002).

PILOTPROJEKTER DEMONSTRERER MILJØTONINGEN

Programmidlerne rækker ikke til finansiering af hele beskæftigelsesprogrammer i modtagerlandene. Gennem pilotprojekter har det derfor været en udfordring at demonstrere, hvorledes der kan ske en miljøtoning af allerede igangværende aktiviteter – både inden for beskæftigelses- og jobskabelsesområdet og inden for arbejdsmarkeds- og erhvervsuddannelserne.

Yderligere information

Information om Arbejdsministeriets sektorprogram kan fås ved henvendelse til:

Arbejdsministeriet
SISA
Holmens Kanal 20
1060 København K
Tlf.: 33 92 59 00
www.am.dk og www.sisa.dk

Arbejdsmiljøet er i fokus, når Arbejdsministeriet gennemfører miljøprojekter i Østeuropa.



Arbejdsmarkedspolitikken bliver grønnere i Litauen

Miljøaspektet skal styrkes i de litauiske arbejdsmarkedsuddannelser og den litauiske beskæftigelsespolitik. Det er målet for en to-årig indsats, der gennemføres af Arbejdsministeriet i samarbejde med det litauiske Arbejds- og Socialministerium. Indsatsen blev sat i værk i 1999.

STØRRE BEVIDSTHED OM MILJØET

Den generelle miljøbevidsthed i det litauiske Arbejds- og Socialministerium bliver styrket gennem en række forskellige initiativer. Inden for beskæftigelsespolitikken vil projektet især fremme de miljømæssige hensyn ved vurdering og implementering af konkrete beskæftigelsesprojekter. Desuden vil der blive lavet et "best practice catalogue" over beskæftigelsesprojekter, som har integreret miljømæssige aspekter.

OPKVALIFICERING AF LÆRERE

Inden for arbejdsmarkedsuddannelserne vil der ske en opkvalificering i miljøbevidsthed og -ledelse blandt de lærere, der skal stå for undervisningen af mellemlederne.

Denne opkvalificering gennemføres i samarbejde med et litauisk arbejdsmarkedsuddannelsescenter og Kaunas Teknologiske Universitet. Arbejdsmarkedsuddannelser inden for fødevarerindustrien og byggebranchen vil desuden blive revideret, så miljø- og arbejdsmiljøindholdet styrkes.

BREDT SAMMENSAT KONSORTIUM
Projektet udføres af et konsortium bestående af udvalgte enheder fra det danske Arbejdsmarkedsuddannelsessystem, Arbejdsformidlingen og et privat konsulentfirma. Konsulentfirmaet står især for proces- og kvalitetsstyring og gennemfører desuden afgrænsede opgaver fortrinsvis inden for miljøområdet.



SAMARBEJDSPARTNERE

DER ARBEJDES TÆT SAMMEN MED MODTAGERLANDENES ARBEJDSMINISTERIER, ARBEJDSMARKEDSSTYRELSE, BÅDE AF- OG AMU-SIDEN, ARBEJDSTILSYNET SAMT MILJØMINISTERIERNE. DESUDEN SAMARBEJDES DER MED REPRÆSENTANTER FOR DE LOKALE MYNDIGHEDER I MODTAGERLANDENE.

Formålet med Indenrigsministeriets nukleare sektorintegrerede miljøprogram er at styrke atomberedskabet i Østersøregionen og fremme sikkerheden på regionens atomkraftværker og forsøgsreaktorer. Programmet giver desuden støtte til overvågning af strålingsmiljøet og rensning af allerede forurenede områder.

Bedre sikkerhed på atomkraftværkerne i Øst

Energiforsyningen i Østersøregionen er meget afhængig af atomkraftværker i de tidligere østbloklønde. Gennem Indenrigsministeriets nukleare sektorintegrerede miljøprogram har Danmark derfor givet bistand til en forebyggende indsats, der skal forbedre sikkerheden på atomkraftværkerne og begrænse konsekvenserne i tilfælde af radioaktive udslip. Programmet, der administreres af Beredskabsstyrelsen, giver desuden bistand til rensning af allerede forurenede områder.

INTERNATIONALT SAMARBEJDE

Det internationale samarbejde på det nukleare område er bredt og velfungerende. Samarbejdet kommer til udtryk i regelmæssige konsultationer imellem de nordiske lande om tilrettelæggelsen af de bilaterale øststøtteprogrammer. Desuden koordineres det danske program med EBRD's nukleare fond med hensyn til forbedring af sikkerheden på atomkraftværkerne i regionen, mens atomberedskabet koordineres med EU og IAEA i de baltiske lande og Polen.

Når det gælder de sikkerhedsmæssige forbedringer på regionens atomkraftværker, er der således aftalt en arbejdsdeling mellem de nordiske lande: Sverige varetager primært Ignalina atomkraftværket i Litauen, Danmark og Finland samarbejder om Sosnovy Bor ved Skt. Petersburg, mens Norge og Finland tager sig af Kola atomkraftværket og Murmansk regionen. Det er baggrunden for, at Beredskabsstyrelsens indsatser for en bedre sikkerhed på atomkraftværkerne i højere grad har været rettet mod Rusland end mod Ignalina i Litauen, som ellers har større dansk interesse, hvis man tager beliggenheden i betragtning. Til gengæld er den

beredskabsmæssige indsats især rettet mod de baltiske lande og Polen.

PARALLEL INDSATS I HELE REGIONEN

Beredskabsstyrelsen bestræber sig på, at de miljø- og beredskabsorienterede projekter, der er relevante for alle landene, gennemføres parallelt i hele regionen. Herved opnås både en intern koordinering i landene og et regionalt samarbejde over landegrænserne, hvilket er af stor betydning for en effektiv bekæmpelse af grænseoverskridende forureningssituationer.



Yderligere information

Information om beredskabsstyrelsens sektorintegrerede miljøindsats fås hos:

Beredskabsstyrelsen
Nukleart Kontor
Datavej 16
3460 Birkerød
Tlf.: 45 82 54 00
Fax: 45 82 65 65
www.beredskabsstyrelsen.dk

Danmark giver bistand til en forebyggende indsats, der skal forbedre sikkerheden på atomkraftværkerne i Øst.



Nye målestationer forbedrer atomberedskabet

Et af Beredskabsstyrelsens markante projekter er opstillingen af en række avancerede målestationer i de baltiske lande, Polen og Rusland. Målestationerne kan varsle radioaktiv forurening ned til et meget lavt niveau og samtidig konstatere, hvilke radioaktive stoffer der har givet anledning til forureningen. Det gør det muligt at skelne radioaktiv forurening fra de hyppige og ofte markante variationer i den naturlige baggrundsstråling. Den slags naturlige variationer i strålingsniveauet kan ellers let overstige den stigning i strålingsniveauet, som vi oplevede i Danmark under Tjernobylyllykken.

AUTOMATISK INDSAMLING AF DATA

Målestationerne hører under landenes respektive myndigheder. Resultaterne fra dem indsamles automatisk en gang i timen, eller hvis målestationen selv konstaterer en markant ændring i strålingsniveauet.

Når fastsatte niveauer overskrides, alarmeres de vagthavende. Alarmen kan automatisk overføres til den vagthavendes personsøger eller mobiltelefon.

MÅLEBILER SUPPLERER DE STATIONÆRE MÅLESTATIONER

Ud over de stationære målestationer har Danmark leveret en målebil til hver af de baltiske lande, Polen og Rusland. Bilerne har samme type måleudstyr som de stationære målestationer og i tilgift en GPS enhed, der bestemmer bilens position, så målingerne automatisk kan

plottes ind på kort. Til det formål benyttes det dansk udviklede beslutningsstøttesystem ARGOS NT, der ligeledes er leveret til østlandene. Udover at behandle måledata kan beslutningsstøttesystemet også beregne prognoser for spredningen af radioaktiviteten i et radioaktivt udslip.

Beredskabsstyrelsen har taget initiativ til, at de forskellige måledata udveksles dagligt mellem Østersørådets medlemslande. Det forbedrer atomberedskabet betydeligt i alle landene omkring Østersøen – ikke mindst i Danmark.



SAMARBEJDSPARTNERE

EU, IAEA, ELSAMPROJEKT, BRÜEL&KJÆR, DANMARKS TEKNISKE UNIVERSITET, FORSKNINGSCENTER RISØ, PROLOG DEVELOPMENT CENTER, GREENWOOD ENGINEERING, DANMARKS METEOROLOGISKE INSTITUT.

Formålet med By- og Boligministeriets sektorintegrerede miljøindsats er at skabe en bæredygtig miljømæssig udvikling i Estland, Letland og Litauen. Energiforbruget i boligsektoren er i fokus.

Fokus på energiforbruget i den baltiske boligsektor

Energiforbruget i boliger og institutioner er et miljøproblem, der først er kommet på dagsordenen i de baltiske lande de seneste år. Der er derfor afsat midler i den sektorintegrerede miljøindsats til at fremme en miljørigtig energipolitik og styrke rådgivningen på brugerniveau.

TO PROGRAMKOMPONENTER

Programmet sigter mod at øge energi-effektiviteten i boligsektoren og dermed mindske CO₂-forureningen i de baltiske lande. Det sker bl.a. gennem rådgivning og vidensoverførsel fra Danmark, når landene udarbejder ny lovgivning og administrative bestemmelser på området. En dansk embedsmand er f.eks. blevet udstationeret i Letlands miljøministerium. Her skal han bistå udviklingen af en overordnet strategi for gennemførelse af energiforbedringer i boliger. I et andet projekt oversætter danskere og lettere i fællesskab EU-standarder for isolering og tilpasser dem til lettiske forhold.

Også på brugerniveau giver By- og Boligministeriet bistand til projekter, der fremmer energieffektiviseringer. For eksempel er der givet bistand til et projekt i en estisk kommune, der har indført energistyring i alle offentlige bygninger. Kommunens varmemestre har lært, at der er mange penge at spare på simple rutiner som at sænke temperaturen om natten. Besparelser, der efterfølgende tilskrives de enkelte bygningers vedligeholdelseskonti. I et andet projekt i Estland er der givet bistand til en landsdækkende energirådgivningsservice, der rådgiver esterne om muligheden for energiforbedringer i deres boliger.



Yderligere information

Information om By- og Boligministeriets sektorintegrerede miljøindsats kan fås ved henvendelse til:

By- og Boligministeriet
Det internationale kontor
Slotsholmsgade 1
1216 København K
Tlf.: 33 92 61 00
Fax: 33 92 61 04
www.bm.dk

I Litauen har By- og Boligministeriet givet bistand til fem rådgivningscentre, der informerer om energirigtig renovering.



Gratis rådgivning fremmer energirigtige renoveringer

I Litauen har det danske By- og Boligministeriet et tæt samarbejde med Verdensbanken. Den har stillet et blødt lån til rådighed med det formål at give boligtagere mulighed for at optage lån til energirigtige renoveringer. By- og Boligministeriet har ydet bistand til at oprette rådgivningscentre i fem større byer: Vilnius, Kaunas, Klaipeda, Alytus og Panevezys. Centrene giver gratis information til boligforeninger om energirigtig renovering og muligheden for at optage lån til det formål.

SAMLET RÅDGIVNING

Centrene råder over såvel teknisk som juridisk og økonomisk ekspertise. Det gør det muligt på ét sted at få vejledning om alle aspekter af lån-optagelsen og energiforbedringen. Centrene driver desuden en omfattende udadrettet informationsvirksomhed, gennemfører kampanjer og udarbejder indstik om energirigtig renovering til lokalaviser.

EVALUERING I ÅR 2000

Fra år 2000 vil ansvaret for centrene blive overdraget til det litauiske Miljøministerium, som i løbet af en tre-årig overgangsperiode også vil overtage det finansielle ansvar for centrene. Verdensbanken og den litauiske stat evaluerer projektet i løbet af sommeren 2000 for at beslutte om det bløde lån skal fortsætte. Med støtte fra Danmark udarbejder den litauiske regering inden da en strategi for den fremtidige indsats for energiforbedringer i boliger.



Formålet med den energirelaterede del af den sektor-integrerede miljøindsats er at fremme en miljømæssig og økonomisk bæredygtig udvikling i energisektorerne og samtidig understøtte økonomisk vækst i modtagerlandene.

Renere energi i Østersøregionen

De tidligere kommunistiske lande i Østersøregionen står over for en række energirelaterede miljøproblemer. Fælles for landene er et stort behov for at udnytte energikilderne mere rationelt, så miljøbelastningen mindskes. Og det mål kan kun nås, hvis det lykkes at mindske de negative konsekvenser af et energiforbrug baseret på især fossilt (og nukleart) brændsel. En del midler i den energirelaterede sektorindsats bliver derfor brugt på udvikling og demonstration af alternativer til de miljøbelastende brændsler og usikre atomkraftværker.

FIRE INDSATSOMRÅDER

Fire indsatsområder prioriteres højt i Energistyrelsens sektorintegrerede miljøprogram. For det første gøres der en stor indsats for at tilvejebringe miljøvenlige og økonomisk realistiske alternativer til den nuværende energiproduktion – ikke mindst de usikre atomkraftværker. For det andet lægges der vægt på effektivisering af energiforsyningen bl.a. gennem rehabilitering af varmforsyningen, øget kraftvarmeproduktion og reovering af forsyningssystemer. For det tredje tilstræbes energibesparelser i slutforbruget ved at anvende energibesparende teknologi og ændre brugeradfærden gennem energistyring, demonstrationsprojekter og information. For det fjerde lægges der vægt på at styrke den institutionelle udvikling på energiområdet gennem uddannelse og træning.

Energistyrelsens indsats består af kapacitetsopbyggende projekter, som leverer rådgivning og uddannelse til forskellige aktører i energisektorerne. I kraft af ordningens begrænsede midler og proble-

mernes størrelse gennemføres der kun i mindre omfang udstyrsprojekter. I de tilfælde, det sker, går bistanden fortrinsvis til etablering af demonstrationsanlæg, der skal vise bestemte teknologiers effektivitet og økonomiske fordele.



Yderligere information

Information om den energirelaterede del af den danske sektorintegrerede miljøindsats kan fås ved henvendelse til:

Energistyrelsen
Kontoret for bilateralt samarbejde
Amaliegade 44
1256 København K
Tlf.: 33 92 67 00
Fax: 33 92 68 11
E-mail: ens@ens.dk
www.ens.dk

En mere rationel udnyttelse af energikilderne skal mindske miljøbelastningen i Østeuropa.



Miljøvenlig fjernvarme mindsker svovl- og CO₂-forureningen markant

Den svovlholdige skiferolie var i mange år den væsentligste energikilde på fjernvarmeværket i den estiske kystby Pärnu. Olien var stærkt forurenende sammenlignet med andre energikilder, men den var også meget billig i Sovjettiden. Efter sammenbruddet i Sovjet steg oliepriserne imidlertid, og dermed blev moderniseringen af værket påtrængende.

DANSK RÅDGIVNING

De seneste år har fjernvarmeværket i Pärnu derfor effektiviseret og miljøforbedret sin fjernvarmeforsyning. Det er sket med dansk rådgivning for 6 mio. kr. fra Energistyrelsens sektorintegrerede miljøprogram og gennem lån i Den Europæiske Investeringsbank. Den danske rådgivning har bestået i bistand til at opnå international langivning, bl.a. gennem udarbejdelse af en plan for reovering af fjernvarmesystemet.

Desuden bistod Energistyrelsen med reoveringen og støttede afslutningsvis en informationskampagne. Reoveringen omfattede bl.a. installation af to biomassekedler (til tørv eller træflis), pumper, vandbehandlingsudstyr, 4,5 km. fjernvarmerør og opgradering af et stort antal varmevekslerstationer.

REDUKTIONER I SVOVL- OG CO₂-FORURENINGEN

Det synlige resultat af projektet er, at forbruget af den svovlholdige skiferolie på tre år er reduceret fra 14.000 til 8.000 tons, mens der i dag bruges 26.000 tons

biomasse om året, primært lokalt produceret tørv. Det ville være mere miljøvenligt at bruge træflis, men det er endnu for dyrt. Projektet har desuden betydet, at svovlforureningen er reduceret med 12 procent, mens CO₂-udledningen er reduceret 10 procent. Ved brug af træflis kan udledningen reduceres endnu mere i fremtiden.



Reoveringen af fjernvarmeværket i Pärnu har reduceret CO₂-udledningen med 10 procent.

SAMARBEJDSPARTNERE

DE VIGTIGSTE SAMARBEJDSPARTNERE ER DE CENTRALE ENERGIMYNDIGHEDER I MODTAGERLANDENE. DE SKAL SIKRE, AT STØTTEN MÅLRETTES DE MEST AKUTTE BEHOV UDEN AT GIVE KØB PÅ DEN MERE LANGSIGTEDE OG STRATEGISKE INDSATS.

Formålet med den erhvervsrelaterede del af den sektorintegrerede miljøindsats er at medvirke til at forebygge og afhjælpe miljøbelastningen i erhvervslivet. Erhvervsfremme Styrelsens sektorintegrerede miljøprogram arbejder derfor systematisk med f.eks. implementering af miljøledelse i østeuropæiske virksomheder.

Miljøledelse åbner nye markeder



Integration af miljøaspektet i de øst-europæiske virksomheder vil i stigende grad være en forudsætning for adgang til markeder uden for de nationale grænser – ikke mindst i EU. Af samme grund har Erhvervsfremme Styrelsens sektorintegrerede miljøprogram igangsat en række virksomhedsrettede demonstrationsprojekter med fokus på miljøledelse og implementering af ISO 14001 og EMAS. Et område, hvor danske myndigheder og virksomheder er meget langt fremme i sammenligning med myndigheder og virksomheder i Rusland, Polen og de baltiske lande.

Der lægges vægt på projekternes demonstrationseffekt, idet de skal medvirke til at fremme anvendelsen af renere teknologi i udvalgte brancher i Østersøregionen.

BEDRE KONKURRENCEEVNE OG EKSPANSIONSMULIGHEDER

Erhvervsfremme Styrelsens sektorintegrerede miljøprogram bidrager således til en mere bæredygtig ressourceanvendelse ved at udvikle de østeuropæiske virksomheder, så de bliver bedre til at dokumentere deres miljøforhold og dermed bliver mere interessante samarbejdspartnere og underleverandører for danske og andre europæiske virksomheder.

Gennem demonstrationsprojekterne får virksomhederne samtidig øjnene op for de besparelser, der ligger gemt i en bedre styring af energi- og råvareforbruget med deraf følgende færre udgifter til f.eks. bortskaffelse af affald. Indsatsen skal således bidrage til at forbedre virksomhedernes konkurrenceevne og ekspansionsmuligheder på længere sigt.

Yderligere information

Information om den erhvervsrelaterede del af den sektorintegrerede miljøindsats kan fås ved henvendelse til:

Erhvervsfremme Styrelsen
Dahlerups Pakhus
Langelinie Allé 17
2100 København Ø
Tlf.: 35 46 60 00
www.efs.dk

Gennem demonstrationsprojekter får virksomhederne øjnene op for de besparelser, der ligger gemt i en bedre styring af energi- og råvareforbruget.



Miljøstyring giver bedre konkurrencebetingelser

Erhvervsfremme Styrelsen har igangsat demonstrationsprojekter inden for elektronikindustrien, fødevarerindustrien, farmaceutindustrien, trævarebranchen, metalindustrien og trykkeribranchen. Et af projekterne retter sig mod fødevarerindustrien i Estland. Hovedformålet er at introducere principper for miljøledelse, men også at overføre viden og erfaring til estiske konsulenter. Projektet, der gennemføres i samarbejde mellem Carl Bro A/S, Det Norske Veritas og Stockholm Environmental Institute – Tallinn Centre, har mobiliseret et stort antal virksomheder inden for fødevarerindustrien i Estland.

MILJØLEDELSE I FOKUS

Gennem konferencer og andre formidlingsaktiviteter (eksempelvis kvartalsvise nyhedsbreve) er principper for miljøledelse og fordelene for den estiske industri sat i fokus. Via projektet ydes bistand i form af rådgivning og undervisning til en udvalgt gruppe af virksomheder, der repræsenterer forskellige grene af fødevarerindustrien.

Indsatsområderne har været konkret opbygning og implementering af miljøledelse.

I den proces har otte virksomheder deltaget i et intensivt forløb.

Disse virksomheders miljøforhold og -problemer er blevet afdækket, og der er opstillet miljømålsætninger og handlingsplaner.

Arbejdet har været udført af virksomhederne selv, men med støtte og hjælp fra lokale og danske konsulenter.

NYE KOMMERCIELLE MULIGHEDER

I de kommende faser vil den virksomhedsspecifikke indsats blive indsnævret til kun at omfatte to virksomheder. De vil til gengæld modtage ret omfattende bistand til implementering af deres eget miljøledelsessystem og til uddannelse af interne auditorer. Sideløbende vil formidlingen af projekterne blive styrket, så virksomhedernes erfaringer fra projektet kan blive formidlet til hele branchen – og forhåbentlig endnu længere ud i det estiske samfund. Projektet vurderes meget positivt af de deltagende virksomheder, og de lokale konsulenter oplever nye, store kommercielle muligheder som følge af deres deltagelse i samarbejdet.



Formålet med den sektorintegrerede miljøindsats inden for fødevarerområdet er at fremme bæredygtigt landbrug og fiskeri i Østersøområdet. Programmet støtter den løbende reform- og demokratiseringsproces i modtagerlandene og medvirker desuden til at tilpasse landenes nuværende lovgivning til EU's regler.

Samarbejde om bæredygtigt landbrug og fiskeri

Bæredygtigt landbrug og fiskeri er i fokus, når Fødevareministeriet yder miljøbistand til de tidligere kommunistiske lande i Østersøregionen. I samarbejde med landenes centrale landbrugsmyndigheder er der de seneste år gennemført en række projekter, der sigter på at sikre en bedre udnyttelse af husdyrgødning og begrænse landbrugets brug af kunstgødning og pesticider (plantebeskyttelsesmidler).

INDSATSEN SÆTTER SINE SPOR

I bestræbelserne på at begrænse brugen af gødning er der givet bistand til en række projekter, der skal sikre en korrekt opbevaring og brug af husdyrgødningen. Desuden er der givet bistand til udarbejdelse af gødningsplaner, tilpasning af sædskiftet og sæsonmæssig korrekt anvendelse af husdyrgødning.

Når det gælder begrænsningen i brugen af plantebeskyttelsesmidler har det i første omgang været nødvendigt at styrke landmændenes viden om den korrekte anvendelse af midlerne – bl.a. gennem et nyt certifikatsystem for uddannelse i professionel sprøjtning. Samtidig er der etableret et velfungerende kontrolsystem, der gør det muligt at teste de enkelte midler. Denne indsats omfatter også godkendelse af nye plantebeskyttelsesmidler og en styrkelse af de laboratorier, der står for kontrollen af eventuelle pesticidrester i fødevarer og foder. En række projekter har desuden været med til at implementere det såkaldte PC-planteværn – dvs. et EDB-baseret advarselssystem, der skal sikre, at

der i en given plantebeskyttelsessituation anvendes det mest miljøskånsomme middel i de mindst mulige doser.

FREMTIDENS UDFORDRINGER

Fremtiden byder på en række udfordringer inden for fødevarerområdet. Fødevareministeriet kan bl.a. give bistand til projekter, der minimerer anvendelsen af pesticider, sikrer en bedre udnyttelse af husdyrgødning og støtter udbredelsen af økonomisk og miljømæssigt bæredygtigt landbrug. Inden for fiskeri kan ministeriet bl.a. støtte projekter, der fremmer bæredygtigt fiskeri og sikrer forbedringer i fiskeindustrien.

Yderligere information

Information om Fødevareministeriets sektorbistand fås ved henvendelse til:

Strukturdirektoratet
Øststøttekontoret
Toldbodgade 31
1253 København K
Tlf.: 33 63 73 00
www.strukdir.dk

Strukturdirektoratet og EU-direktoratet sammenlægges efter planen pr. 1. april 2000. Direktoratets nye adresse fås her efter ved henvendelse til Fødevareministeriet på telefon 33 92 33 01 eller på www.fvm.dk

En forstærket kontrol styrker fødevarer kvaliteten i Østersøregionen.



Forstærket fødevarer kontrol i Polen og de baltiske lande

En effektiv fødevarer kontrol er ingen selvfølge – heller ikke i Østeuropa. I Estland, Letland, Litauen og Polen har Fødevareministeriet derfor givet støtte til projekter, der sikrer, at kemikere ved en række laboratorier kan udføre undersøgelser for restkoncentrationer af bl.a. pesticider i vand, jord og fødevarer. Projekterne, der er gennemført af Danmarks Jordbrugsforskning i Flakkebjerg, omfatter også modernisering og installering af analyseudstyr.

EU-TILNÆRMELSE

De danskstøttede projekter blev sat i værk i begyndelsen af 1998. Inden da blev de baltiske og polske analyser for pesticidrester gennemført i en række laboratorier, der ofte manglede det fornødne udstyr og anvendte utidssvarende analysemetoder. Et af projektmålene har derfor været at hæve kvaliteten af analyserne, så de lever op til EU-standarden og kvalitetsniveauet i resten af Nord-europa. EU-tilnærmelse har således været et væsentligt element i indsatsen.

BISTAND TIL KURSER OG Udstyr

Der er ydet økonomisk og faglig bistand til uddannelse af de baltiske og polske kemikere, der står for analyserne i de fire lande. Denne uddannelse er foregået på de nationale, akkrediterede laboratorier i Tyskland, Norge, Sverige og Danmark, hvor kemikerne har hentet værdifuld indsigt i analysearbejde, moderne analyseudstyr og -metoder.

Totalt er der givet dansk bistand på 12,6 mio. kr., heraf 5,8 mio. kr. til indkøb af moderne udstyr i samarbejdslandene, der har medfinansieret projekterne med i alt 5,7 mio. kr. To laboratorier i Estland er allerede blevet Danak akkrediteret, hvilket betyder, at de opfylder samtlige officielle EU-krav til laboratorier, der udfører analyser for restkoncentrationer. Det forventes, at laboratorierne i de øvrige lande kan Danak akkrediteres i løbet af år 2000-2001.



Uddannelse og nyt udstyr styrker arbejdet i de laboratorier, der står for kontrollen af eventuelle pesticidrester i fødevarer og foder.

SAMARBEJDSPARTNERE

LANDBRUGSMINISTERIERNE I ESTLAND, LETLAND, LITAUEN, POLEN OG RUSLAND FORUDEN DE LOKALE MYNDIGHEDER I KALININGRAD OG SKT. PETERSBURG



Pesticidlager i Litauen.

Den sektorintegrerede miljøindsats inden for transportområdet er rettet mod at understøtte sø- og jernbanetransport ved at smidiggøre og effektivisere procedurer og dokumentbehandling. Programmet skal desuden vurdere miljøkonsekvenserne af de forskellige transportformer.

Øget transportbehov giver miljøproblemer



De politiske forandringer og markedsorienteringen op gennem 1990'erne har øget transportbehovet markant i de baltiske lande, og det giver en række miljøproblemer fra støjgener til øget CO₂-udledning. Trafikministeriet har derfor igangsat konkrete miljøprojekter, der kan bidrage til en bæredygtig udvikling på transportområdet i Baltikum og det nordvestlige Rusland.

INDSATSOMRÅDER

I 1999 blev der iværksat to projekter. Det ene giver bistand til udvikling af instrumenter, der kan måle de eksterne omkostninger, dvs. miljøbelastningen, ved transport i Estland og Rusland (Skt. Petersborg). I det andet projekt er der givet bistand til udvikling af procedurer for vurdering af virkninger på miljøet (VVM) i forbindelse med transportprojekter i Letland og Litauen. Der er afsat 8 mio. kr. til de to projekter, der løber til og med år 2001. Derudover vil Trafikministeriet gennemføre et projektidentifikationsprogram i år 2000. På basis af grundige undersøgelser af modtagerlandenes behov vil Trafikministeriet i første halvdel af år 2000 formulere et flerårigt program med en række konkrete projektforslag. De vil blive udbudt i løbet af efteråret, så de kan iværksættes i år 2001, hvor der forventes ansøgt om en væsentlig forhøjelse af de samlede midler til transportområdet.

OPLAGTE PROJEKTOMRÅDER

De kommende projekter vil blive valgt på baggrund af modtagerlandenes egne prioriteringer i et tæt samspil med den danske ekspertise på trafik- og miljøområdet. Indsatsen kan således rettes mod

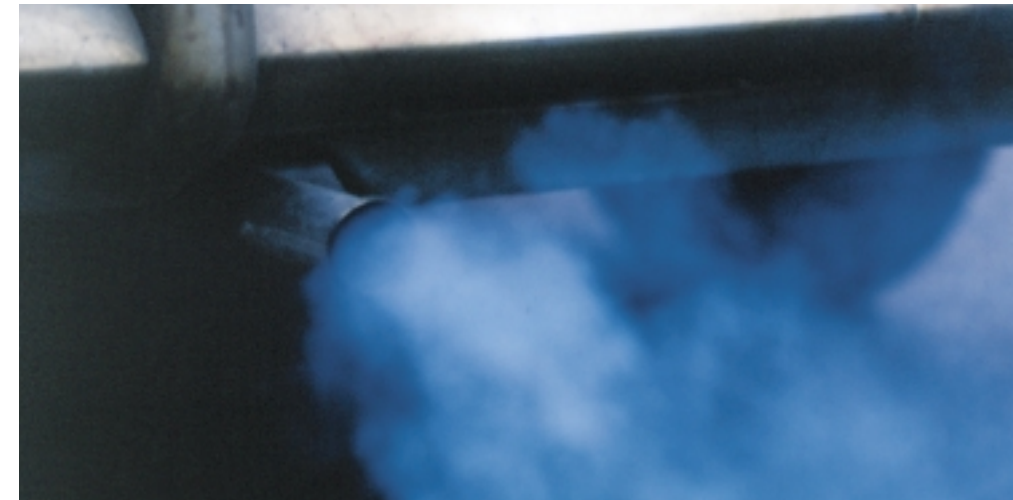
mange forskellige problemkomplekser. Bistand til udvikling af projekter inden for EU's såkaldte ISPA-program er en af mulighederne. Ikke mindst de baltiske lande vil have brug for at gennemføre en række analyser, inden EU kan give støtte til konkrete infrastruktur- og miljøprojekter. Og her vil der være gode muligheder for at trække på dansk ekspertise. Andre oplagte indsatsområder er udvikling af den kollektive trafik og den multimodale transport – dvs. transport, der involverer flere forskellige transportformer, f.eks. til havs og på jernbanen.

Yderligere information

Information om den trafikrelaterede del af den sektorintegrerede miljøindsats fås ved henvendelse til:

Trafikministeriet
Internationalt kontor (3. kontor)
Frederiksholms Kanal 27
1220 København K
Tlf.: 33 92 33 55
Fax: 33 13 77 77
www.trm.dk

Øget transportbehov giver en række miljøproblemer fra støjgener til øget CO₂-udledning.



Nye veje ud af den negative miljøspiral

I de østeuropæiske lande omkring Østersøen er vejtransporten de seneste år steget på bekostning af mere miljøvenlig godstransport på jernbanenettet eller til vands. Skift mellem forskellige transportformer kræver i de tidligere østbloklande ofte helt nye transportdokumenter, og det er med til at besværliggøre de forskellige skift. Det giver forsinkelser, så snart der skiftes fra en transportform til en anden. Hertil kommer uensartede toldregler i de baltiske lande og Rusland, der yderligere forsinker godstransporten mellem de forskellige lande.

MERE MATERIEL ØGER MILJØBELASTNINGEN

Disse problemer er med til at forstærke miljøbelastningen i regionen. Når transportmateriellet ikke udnyttes optimalt, bliver det nødvendigt at bruge mere materiel for at transportere den samme mængde gods. Men mere materiel øger blot belastningen af transportsystemet, hvilket resulterer i endnu flere forsinkelser

undervejs ved grænseovergange og skift til andre transportformer. Dermed er der skabt en negativ miljøspiral, som er blevet forstærket i Østersøregionen op gennem 1990'erne.

DANSK INDSATS

Fra dansk side har man givet sektorintegreret miljøbistand til tre projekter, der skal medvirke til at bryde den negative udvikling på transportområdet. Det drejer sig om to projekter, der skal smidiggøre toldforholdene i Estland og Rusland (Skt. Petersborg), og et tredje projekt i Estland, der skal fremme den multimodale transport via f.eks. skib og jernbane. Målet for projekterne har været at optimere udnyttelsen af transportmateriellet uden at investere i ny infrastruktur. De tre projekter, der blev afsluttet ved udgangen af 1999, omfatter bl.a. træning af de lokale myndigheder og virksomheder, så de kan videreføre erfaringer fra projekterne.



Sådan fordeles midlerne

Siden 1998 er der bevilget 449 mio. kr. til den sektorintegrerede miljøindsats. Nogle projekter er kommet i stand via ansøgninger, andre via udbud. Proceduren kan variere meget fra sektorprogram til sektorprogram, og der henvises derfor til de enkelte programmer for yderligere informationer.

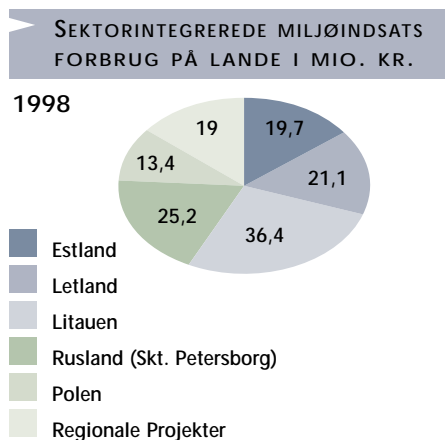
LOKALT EJERSKAB OG MEDFINANSIERING

Fælles for projekterne er, at de skal være i overensstemmelse med modtagerlandenes behov og prioriteringer. Både ved udbud og ansøgninger er det derfor en forudsætning, at de relevante myndigheder i modtagerlandet har prioriteret det pågældende projekt. Et tæt samarbejde med modtagerlandene skal også sikre, at der skabes lokalt ejerskab og engagement, så driften af projektet kan fortsætte, når den danske bistand ophører.

Indsatsen skal desuden bygge på dansk ekspertise og teknologi. Støtte til udstyrsprojekter gives fortrinsvis til etablering af demonstrationsanlæg, der skal vise bestemte teknologiers effektivitet og økonomiske fordele. Det er et krav, at modtagerlandene selv finansierer en del af projektet, men medfinansieringen kan dog variere meget fra land til land og fra projekt til projekt.

DEN ØKONOMISKE FORDELING

Fordelingen af den sektorintegrerede miljøindsats fremgår af skemaet nederst på siden. Som det ses, er en betydelig del af bistanden gået til energiområdet, der tegner sig for mere end 36 procent af den samlede sektorintegrerede miljøindsats fra 1998-2000. Af lagkagediagrammet fremgår det, at fordelingen af midlerne mellem indsatslandene til gengæld har været rimeligt jævnt fordelt. Fordelingen på indsatslande og sektorer kan dog ændre sig de kommende år afhængigt af omfanget af velegnede projekter eller ændrede politiske prioriteringer.



DEN SEKTORINTEGREREDE MILJØINDSATS FORDELT PÅ MINISTERIER OG STYRELSE 1998-2000

Ministerium/styrelse	1998	1999	2000*	I alt
Arbejdsministeriet	9	10	15	34
Beredskabsstyrelsen	14	15	18	47
By- og Boligministeriet	8	12	8	28
Energistyrelsen	62	28	73	164
Erhvervsfremme Styrelsen	10	15	24	49
Fødevareministeriet	25	33	35	96
Trafikministeriet	13	15	3	31
I alt	141	128	176	449

*Under forudsætning af, at Finanslov 2000 bliver vedtaget.